
Okrogla miza »Nove varnostne okoliščine v svetu in njihov vpliv na Slovenijo«

VARSTVOSLOVJE
leto 2024
letn. 26
str. 1–4

Bernarda Tominc¹

Na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru so 12. 11. in 13. 11. 2024 potekali 8. Dnevi nacionalne varnosti v organizaciji Inštituta za varnostno kulturo, Slovenskega združenja za varen svet, Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru in Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Osrednji dogodek konference je bila okrogla miza z naslovom Nove varnostne okoliščine v svetu in njihov vpliv na Slovenijo, ki sta jo pripravila in vodila izr. prof. dr. Maja Garb, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, in prof. dr. Andrej Sotlar, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru. O tem, kašne so realnosti glede varnosti Slovenije, Evrope in sveta danes in v prihodnje, so z vidika znanosti in prakse razpravljali prof. dr. Iztok Prezelj, dekan Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, mag. Aljoša Selan, namestnik generalnega direktorja Direktorata za obrambno politiko, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Andrej Slapničar, vodja Sektorja za varnostno politiko, Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve Republike Slovenije in mag. Petra Marc, novinarka RTV Slovenija.

Kot izhodišče razprave sta moderatorja okrogle mize izpostavila določila »Resolucije o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2)« (2019), ki glede mednarodnega varnostnega okolja Republike Slovenije med drugim poudarja:

- da se po desetletjih popuščanja napetosti v mednarodnem varnostnem okolju te napetosti ponovno povečujejo;
- da se sodobno mednarodno varnostno okolje hitro in temeljito spreminja, postaja bolj povezano, kompleksno in negotovo;
- da prihaja do dolgoročnih sprememb v ravnovesju gospodarskih in vojaških sil;
- da so ključni dejavniki sodobne varnosti multipolarnost, širok nabor groženj in akterjev, vključno z okrepljeno vlogo nedržavnih akterjev, nestabilnost v neposredni sosesčini Republike Slovenije, na globalni ravni pa erozija demokratičnih vrednot in človekovih pravic, mednarodne pravne ureditve in multilateralizma, uveljavljanje enostranskih interesov ter omejena sposobnost odzivanja mednarodne skupnosti, kar otežuje doseganje kompromisov in naslavljanje globalnih tveganj; ter

¹ Predavateljica za varnostne vede, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru. E-pošta: bernarda.tominc@um.si

- da se pojavljajo nove oblike groženj, ki jih omogočata hiter tehnološki napredek in učinki globalizacije. Poleg tega se v evroatlantskem območju in širše ponovno pojavljajo različne oblike rivalstva med regionalnimi in velikimi silami multipolarnega sveta.

Aktualni dogodki v tretjem desetletju 21. stoletja potrjujejo zapisano v resoluciji, zato je razprava o najnovejših mednarodnih varnostnih okoliščinah in o njenih posledicah v Sloveniji še toliko bolj upravičena.

Iztok Prezelj je predstavil ključne značilnosti sprememb v mednarodnem političnem in varnostnem okolju v zadnjem desetletju in njihov vpliv na politični, gospodarski in varnostni položaj Slovenije in Evrope. Poudaril je, da po letu 1945 doživljamo največjo varnostno krizo. Povečala se je številčnost, kompleksnost, transnacionalnost in raznolikost groženj. Naša družba se zaradi zunanjih dejavnikov spreminja tudi navznoter, kar se kaže v polarizaciji in radikalizaciji, kar lahko v prihodnosti predstavlja veliko grožnjo, zlasti ob morebitnem prevzemanju oblasti takšnih posameznikov ali skupin. Posebno pozornost je treba nameniti kibernetским in hibridnim grožnjam, ki vključujejo kombinacijo vojaških in nevojaških strategij ter vplivajo na demokratične procese in javno mnenje. Prav tako je pomembno obravnavati uporabo umetne inteligence v oborožitvenih sistemih, kjer največjo nevarnost predstavlja t. i. samospreminjajoča se umetna inteligenca. Klimatske spremembe vse bolj vplivajo na varnostne razmere po svetu in postajajo vse pomembnejši dejavnik vojn. Polarizacija evropske družbe in nezavedanje realnosti groženj predstavljata dodatna izziva za zagotavljanje varnosti v Evropi.

Andrej Slapničar je stanje mednarodnega varnostnega okolja dopolnil z izzivi, ki jim zunanja politika Republike Slovenije posveča največ pozornosti. Med njimi je vojna v Ukrajini, ki je povzročila obsežne spremembe v obrambnih, varnostnih in zunanjih politikah. Priča smo na primer vključevanju severnokorejske vojske v boje na evropskih tleh. Zaradi vojne sta resno ogroženi prehranska in energetska varnost. Varnost tovara na trgovskih poteh je ključna za dobavne verige in stabilnost gospodarstva. Jedrska varnost, neupoštevanje mednarodnih dogovorov, uveljavljanje enostranskih interesov so prav tako ključni izzivi evropske varnosti. Poleg tega v Evropi povzročata veliko smrtnih žrtev tudi terorizem. Ura sodnega dne, ki ponazarja nevarnosti, ki prežijo na planet in človeštvo, kaže 90 sekund do polnoči oziroma do pogubnega uničenja.

Ker po koncu hladne vojne noben dogodek ni tako globoko zarezal v evropsko politično, varnostno, gospodarsko in energetska realnost kot vojna v Ukrajini, je Aljoša Selan dodatno orisal dejanski vpliv te vojne na Slovenijo, predvsem z vidika njene obrambne politike in obrambnega sistema ter njegovih zmogljivosti. Obrambna politika se spreminja skladno z varnostnim okoljem in postaja bolj fokusirana. Kljub opozorilom je ruska invazija na Ukrajino spomladi leta 2022 za mnoge predstavljala velik šok. Varnost je v hipu pridobila na pomenu, zavedanje, da je Rusija grožnja za vse, pa se je okrepilo. Močno je opazna informacijska komponenta oziroma informacijska vojna v primeru Ukrajine (interpretacija vojne, spopad za resnico in medijska razgaljenost), kar je prispevalo k hitrejšemu in odločnejšemu odzivu EU in NATA. Pojavila se je potreba po modernizaciji, spremenila se je miselnost, vzpostavil se je politični konsenz in prišlo je do

spremembe strateških dokumentov, usmerjenih v rezultate. Slovenija potrebuje dobro in učinkovito vojsko, kar so temeljne prioritete obrambnega sistema. Obrambni izdatki Slovenije so nezadostni, zato mora na tem področju država pridobiti kredibilnost kot partnerica severnoatlantskega zavezništva. Slovenija ima določen vpliv tudi kot nestalna članica Varnostnega sveta Združenih narodov.

»ReSNV-2« (2019) je že pred petimi leti opozorila, da imajo članice Evropske unije (EU) različne poglede tako na prihodnost EU kot na nekatera druga ključna vprašanja. Andrej Slapničar je predstavil nekaj ključnih dejstev o vojni v Ukrajini in eskalaciji konflikta na Bližnjem vzhodu, ki sta vplivala na poenotenje med članicami EU in NATO pri prej razhajajočih se varnostnih vprašanjih. Pred začetkom vojne v Ukrajini je bilo tudi skoraj nepredstavljivo, da bi nevtralne države tako močno spremenile politike in postale članice zavezništva. Razpravljal je o možnosti večjega poenotenja glede ključnih varnostnih izzivov in posledicah za EU v kontekstu hitro spreminjajočih se globalnih procesov. Združene države Amerike (ZDA) želijo, da se EU osredotoči na Ukrajino, kar bi ZDA omogočilo več zmogljivosti za osredotočanje na konflikt med Kitajsko in Tajvanom. V interesu varnosti je širitev EU in NATA, pri čemer je za Slovenijo posebnega pomena Zahodni Balkan. Ukrajina zaradi načel kolektivne obrambe v trenutni situaciji ne more postati članica NATA, vsekakor pa Slovenija podpira prizadevanja Ukrajine za večjo mednarodno povezovanje.

Po začetku vojne v Ukrajini je opaziti različne odzive držav, ki se kažejo v zviševanju deleža sredstev, namenjenih za obrambo in varnost, nabavi novih oborožitvenih sistemov in celo ponovnem uvajanju služenja vojaškega roka. Iztok Prezelj opozarja na trend vse bolj intenzivnega sodelovanja evropskih držav in povečevanja oboroževanja, kar je verjetno posledica zavedanja, da bi v primeru poraza Ukrajine naslednje žrtve ruskega oboroženega nasilja lahko postale baltske države in Finska. Medtem Kitajska opazuje odziv Evrope in se uči. Tudi Slovenija povečuje obrambni proračun, kar je zaznati pri vseh državah NATA in EU. Izidi predsedniških volitev v ZDA imajo lahko pomemben vpliv na mednarodno varnost in varnost Slovenije. Novoizvoljeni predsednik Donald Trump bi lahko vplival na potek vojne v Ukrajini, čeprav še ni jasno, na kakšen način. Kljub Trumpovi retoriki in pritiskih na evropske zaveznice, NATO ostaja steber slovenske nacionalne varnosti.

Petra Marc je ocenila sodobni medijski diskurz o varnostnih grožnjah in varnostni politiki po svetu in v Sloveniji. Opaža, da vojna v Ukrajini ni več zanimiva za ljudi in ni več v fokusu medijev, saj se več pozornosti namenja drugim kriznim žariščem. Medijski diskurz nima izrazitega vpliva na krepitev občutkov strahu ali varnosti – nevarnosti se običajno zavemo šele, ko ta nastane, in nanjo običajno hitro pozabimo. Laična javnost ni ravno zainteresirana za kredibilne informacije, vojna je ne zanima, drži se svojih problemov in mnenja ne spreminja glede na aktualno dogajanje. Ljudje nočejo slišati o obrambnih izdatkih, saj se počutijo varne. To pa ne velja za baltske in nekatere nordijske države, kjer nikoli niso pozabili na strah, ki so ga doživeli v času Sovjetske zveze. Vojna je spirala brez konca, zato se te države oborožujejo in pripravljajo na morebitno vojno. Finska gradi bunkerje in utrjuje mejo, Litva usposablja kadre v okviru obveznega služenja vojaškega roka, Švedska se pripravlja na možen napad Rusije itd.

UPORABLJENI VIRI

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2). (2019). *Uradni list RS*, (59/19).